

— Paramisi pal o Deloro

Sas oda igen čirła, mek panovinelas o Apollo. Sas oda pro ostrov andro maškar *Kylad*, paš e hora *Kynthu*. Le Apolloske pes narozinda e Diana, grekiko Artemis, odoj dživelas o Del, andro foros Délia, odoj develas e bohiňa delska. O ostrovos bludzinelas pal o morjos Erratica. Sar pes narozinda o Apollonos a e Diana, akor amari phuv terđila pre jekh than, oda than pes vičinelas Delsko.

Amaro Deloro ehas somnakuno, o renti pre leste samo somnakaj, vaš oda o Roma pes ke leste vičinen „Mro somnakuno Devloro“. Lebo sas ke amende igen lačhoru. Amenge phenelas, kaj te keras, savi kamas bući a šaj džas, kaj kamas, a'e mušinas te keren šukar veci. Avka o Roma kerenas valki, aver murinenas barendar zakladi a valkendar peskere kherora. Aver khuvenas o košara, jekh kerenas balaňa a roja, o charti kernas verdana a petalunenas le gren. Sako kerlas, so kamelas. A'e raći pes savore Roma zdžanas a thovenas bari jagori a gilavenas a khelelas, lebo imar džanenas, s'oda ehin lavuta. Dživahas peske igen lačhes, chovinahas le bakren a baličhen a vareko the guruvnen.

Sako berš o Roma džahas ko Del a lidžahas leske daros: bakren, guruvnen, the aro a kecava Roma somnakaj the rupos a o charti trast a apsinalo trast. Vaš oda sas amaro somnakuno Del igen barvalo, andro leskero palacis ehas čisto rupuno, sako leske zavidzinelas, a'e amen o Roma samas radosa, lebo sas ke amende igen lačhoru. Samas paš leskero hrados trin d'ivesa a trin raťa. O Del vakerelas peršo ke savoro nipos, kaj pes te na dokeras, kaj te na ničinas o veša, bo the o džvirina kamen te dživen, lebo e phuv hiňi the lengeri, na ča amari. A na majinas len savoren te murdarkeren. Pa'lik lelas le phure manušen a delas len god'i, kaj pes o Roma te likereren jekhetane, a'e sako mi hodovinel peskera famel'ija. Trito d'ives amen, le Romen, mukelas khere a mangelas sakoneske bacht the sastipen. Avka pes amen, o Roma, rozdzahas khere andro peskere khera. O Roma savore džanas gilaha andre peskere khera. A pale kerenas peskere buťa a sas igen rada, že len hin ajso lačho Devloro a sako d'ives pes ke leste mangelas: „Mro somnakuno Deloro, pomožin mange the sakoneske.“

But berša pregejle, o Roma imar džanenas, s'oda hin čhuri, s'oda hin lukos a o časos merinenas le čhonestar. Avka džanenas, savo hin d'ives a savo hin berš. Džanenas le špargaha te merinen oda avka, že phandenas pre šparga uzli, avka že kerenas bud' štvocos, alebo vinklos. O murňika džanenas te murinen okruhle slupi barendar a obluki, amendar pochzinen romane stavbi, samas igen bachtale manuša.

Vaš oda pes vakereľ, že o Rom pes rozdzelinela pre jekh jahoda, lebo o Roma avka kerenas, že te murdarenas bales, ta pes dzelinenas. Oda zvikos amen hin dži akana.

Avka peske dživahas šukares pokim na došundā o Julius Caesar. Pisinelas pes berš 50 p.n.l. Ochoť berša pes amenca marenas, až andro berš 58 amen domarde, akor murdarde amare somnakune Devlores a o Caesar kerda amara phuvatar gallsko-rimsko kultura, amen o Roma na samas sikhade te dživen andro otroctvi, vaš oda denašahas andal amari delsko phuv.

Akana mek ča začinelas o baro drom, pharo a but beršengero, lebo amen, o Roma, na sam zvikla do akanake varekas avres te šunel, kaj amenge te poručinel.

Džahas igen but a but berša, až avlam andre Indija. Odoj pes zastavindam, lebo odoj esas igen čore nipos a amen samas tiš igen čore. Vaš oda ačhilam andre Indija, začindam peske te keren peskeri buti. A diňam ole gaveske meno avka, sar pes vičinelas amaro somnakuno Deloro: Dilli. Lebo amen igen kamahas le Delores.

Na dur amendar ehas jekh království, vičinelas pes Ohda, ehas igen lačhe manuša, rozuminahas amen lenge a on amenge, aľe on paťanas le devles le Ramas. Oda ehas lengero deloro. Akor pes marenas le demonoha Ravanoha, bo ov čorda le Ramaskera romňa. Pal e bari vojna, kaj vihrajinda o Ramas a anda la romňa pale khere andre Ajodija, akor o Ramas kamelas, kaj te paťas les a na amare Devles, a kaj pes te spojinas. Aľe amen igen paťahas amare Delores. Vaš oda na kamahas te preačhon pre lengeri vira.

Imar oda časos andre amari phuv, khatar denašlam, paťanas le Devlores – le Kristus. Šaj paťan, Romale, keci berša samas andre Indija, že but berša pregejle. Aľe amen pes došundam, že odarig, khatar amaro Deloro a khatar amen, o Roma sam, že odoj o nipos dživen avka, sar varekana dživahas, sar amaro Del dživelas. Vaš oda našti preačhilam pre vira, kaj ehas andre Indija. On paťanas le devles le Ramas a le Budhas. Hjaba amen prevakerenas, aľe amen, o Roma, pes diňam pale pro baro drom, visarahas pes khere varesave Roma, odoj ačhile a preačhile pre oja vira. Aľe ko paťalas le Devles the pes visarde, ehas len igen baro drom a ňiko lenge na kamelas nič te bikenen: chaben aňi šmati, akor mušinde te čorkeren. Vaš oda pal o Roma džalās hiros, že amen, o Roma, čoras a na cinas. Igen bidovinahas, aľe džahas dureder.

Až avlam andre amari phuv, imar inšak vakerenas a ehas aver običaja. A kamenas, kaj te paťas le Kristus, aľe amen duminahas, že oda ela avka, sar amenge ehas paš amaro Deloro, aľe o pa-peš amen delas ľiloro a bičhavelas amen, le Romen, pro svetos andre Evropa, maškar o slovansko a germansko nipos. Aľe denas anglal le niposke, že amen na sam Roma, že rado čoras, kaj narado keras. Avka, Romale, paťan, ma paťan, amen chudňam andre Evropa. Kanake mek ča prindžaraha, savo nipos odoj bešel.

Mek ča kanakes o Roma e bida zadžanena, o Roma na smejinenas andro gav aňi andro foros, dživenas agor le forostar alebo gavestar. Ča o romňija džanas te žobrinen vaš e peskeri buti, lebo o Roma peskeri buti ňigda na bisterde, but Roma džanenas peskera buta, ehas charti, koritara, lavutara, khuvenas khošara, kerenas valki a cehli kerenas, ča vaš o chaben. Hja-ba len o gadže na kamenas a nadavinkernas lenge andro Cigáni, aľe on kamenas te dživen a ňigda pes anglo gadže na poňižinenas. Sas bachtale, že hine Roma a že paťan le Devles. Lebo le Romenge ačhila ča romano Deloro. Avka o Roma dživen dži akana.

Kaja paramisi tumenge vakerav vaš oda, že hin čaćipen, že amen o Roma paťas le somnakune Devlores. Ov dživelas a dživela, pokim pro svetos dživena o Roma.

Ko hino godaver, ta mange paťala,

ko hino dilino, ta mange na paťala.

But berš, te na tranda, ada čaćipen rodavas.

Romale, ma bisteren pre tumaro somnakuno Devloro,

lebo ča ov amentinel le Romen.

Amaro baro drom

Sar o berša džan le pañeha,
avka o Roma džan le dromeha.
Peskeri phuv roden
a le Devles mangel:
„Mro somnakuno Devloreja,
sikhav amenge amari phuvori romañori,
amen phuv rodas,
o apsa čhoras,
on pre ka'i phuv peren
a mlakica keren.“
Phučav le rajendar,
ole godarendar,
on phenen mange, že som andal e Indija.
Me na som Indos, me som Rom,
paťav le Devles
a na le Budhas,
o Del hin romano,
o Budha hino indicko.
Savore Roma paťan le Devles,
amaro Deloro – amaro jiloro,
kaj o Rom džal, le Devles peha lel
a ko Del pes mangel.
Ma daran, Romale,
o Del pre phuv avela,
le Romen ke peste lela,
le Romenge imar o apsa na perena
a mlaka na kerena.
O Del hino lačo, ov le Romen kamel,
on hine leskere čhave.
Choč hine čorore,
a'e le Devleskere čhavore.

Naše dlouhá pouť

Roky plynou jak v řece voda,
Romové dál svou cestou jdou,
hledají zem svou ztracenou
a Boha vzývají:
„Zlatý můj Bože, doved' nás
do naší země romské,
hledáme zemi svou,
slzy nám z očí kanou,
jak na zem dopadají,
za námi louže se bělají.“
Chodím a vzdělců se ptám,
všech moudrých lidí,
ti tvrdí, že v Indii původ mám.
Já však nevidím svůj domov v Indii.
Jsem Rom, věřím v Boha – Del,
v Indii, tam však Budha dlel.
Del je Bůh romský,
Budha indický.
Všichni Romové v Boha věří,
lásku k němu zapřou jen stěží.
Kamkoli Rom jde, svého Boha v srdci nese,
jen k němu modlitba romská pne se.
Romové, slyšte, konec už strachu,
Bůh na zem přijde, čekejte útěchu,
Romům už slzy nebudou kanout,
nenajdem cestu z louží utkanou.
Předobry Del své Romy miluje,
je pro ně otcem, na své děti hrdý je.
Ač ve světě chudými jsou,
Božími dětmi zůstanou.

Přeložila Lada Viková.

Romano džaniben – Ňilaj 2007
Časopis romistických studií

Časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825 realizovaného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu.

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajiřtjuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořtovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyřádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pořt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.